

CULTURA

Sesilha 3 (1)

L'autona gascoa (1/2)

E mon frut tirat de la fouquo
Arrecreyo tabe la bouquo,
E més lous oüeils e més lou nas
Oundro la pocho, oundro las mas.

Més quigno més grano plasensio
Pot aoüe l'ome en sa presencio
Que se permena ses nat brut
Per vn bergé cargat de frut,
Per' daleyo é despailhéros
Plan alignados é gouailhéros,
Oun lous empeous entre-lasfats
E lous brancs tous aboutrissats
Dab la fruto touto toucanto
E dab la hoüeilhado floucanto,
Serbichoun d'abric noumpareil
Countro la ploujo é lou foureil,
Arba on la mage arrajado,
Tengoun l'ayguo d'vo gran ploujado
En vn abric ta beroutet
Bouts ets coumo debat vn tet,
Oun au loc de teoule é de laro
Bous befets vn drap d'escarlato,
Que la naturo y a stenuit.
Per bous y bout' à l'escounut.

Denquiaus pots la Poum'eu debaros,
La Pera li freta la caro,
Arrouffo coumo lou ducat,
Et las pot causir tout clucat.

Et trobo béro la pruméro,
La secoundo es encouéplu bero,
Aquer'es bouro à la coulou,
L'auto l'y semblo encoua milhou,
Soun oueil d'arre nou l'aproufleyto
Per y couneque i adolicyto,
Et pot en toutaquet barrailh
Coueilhe bét é bonn tout à tailh.

Aquo's tout Pero Gourmandino,
Pera d'Ouignon ou Grapautino,
Pera Enroquo, Pera Sartéou,
Noir-sucre, Bareso, Ratéou,
Oranjo, Guilhasso, Coudouigno,
Boun-chrestian que non cau bergouigno

[...] E mon frut tirat de la soca
Arrecreja tanben la boca,
E mes los uelhs, e mes lo nas,
Ondra la pòcha, ondra las mans.

Mès quina mes grana plasencia
Pòt aver l'òme en sa preséncia,
Que se permenar sens nat brut
Per un vergèr cargat de frut,
Per d'aleias e d'espalhèras¹
Plan alinhadas e gualhèras²,
On los empèuts³ entrelaçats
E los brancs tots abotrissats⁴
Dab sa fruta tota tocanta
E dab la huelhada flocanta
Servishon d'abric nom parelh
Contra al ploja e lo sorelh,
Arba(jan)⁵ on la màger arrajada,
Tengon l'aiga d'ua gran plojada
En un abric tan berotet
Vos ètz coma devath un tet,
On au lòc de teule e de lata
Vos vesetz un drap d'escarlata,
Que la natura i a stenuit,
Per vos i botar a l'esconut.

Denqui aus pòts la Poma e'u devara,
La Pera li freta la cara
Arrossa coma lo ducat,
Eth las pòt causir tot clucat.
Eth tròba bèra la prumèra,
La seconda es enqüèr' plus bèra
Aquer' es bona a la color,
L'auta li sembla enqüar' milhor,
Son uelh d'arren non l'aproufieita
Per i conéguer nada lheita⁶,
Eth pòt en tot aqueth barrailh
Cuélher bèth e bon tot a talh.

Aquò's tot Pera gormandina,
Pera d'Onhon⁷ ou Grapautina,
Pera Enròca, Pera Sartèu⁸,
Noir-sucre, Baresa, Ratèu⁹,
Oranja, Guilhassa, Codonha,
Bon-crestian¹⁰ que non cau vergonha

1/ (en) espalièr / (a l') empara /
emparader, (emp)paredadas

2 vigorosas / guarrudas,
g(u)alhardas...

3 / embèuts / ensèrts / ensarts

4 (en)(ter)mesclats, entricats /
entricamalhats / atramalhats,
emborrissats, embrolhats

5 / arbejan, desvian, guaitan,
susvelhan, arrestan

6 auta causida, default, plap, òbra,
contingut d'un lheit, sostre...

7 : pera calhau rosat (coneishuda
avant 1310 ; frueit petit a mejan,
meilèu plat, jaune e rosàs lavat, ròse
au sorelh).

8 : pera sartèu, aperada tanben
fusada d'autona (varietat anciana,
coneishuda avant 1544, originària de
Saxonia : frueit jaune d'aur e carmin)
emplegada per la confiserie e la
confitura.

9 : pera de liura o ratèu gris que
madura en genèr mencionnada en
1704, O tanben pera dita ratèu blanc
o catilhac originària de Gironda
coneishuda avant 1675 (frueit bèth e
conic damb una pèth bigarrada jauna
grisa, de bon codinar.

10 : mei d'una varietat que pòrta
aqueste nom : la bon-crestian d'estiu
(autanlèu 1600 ; frueit jaune damb
un pedoncule hòrt long), la bon-
crestian d'ivèrn (despuish lo sègle
XV^{au} ; frueit jaune verd clar o jaune
irantjat).

Tirat de Joan Giraud d'Astròs, *Lo trimfe
de la lengua gascoa aus plaidejats de las
quate sasons e deus quate elements,
davant lo pastor de Lomanha*, Tolosa,
1642, p. 34-36, v. 1146-1215